

JOSEF KOPTA (1894–1962)

Metodický list úroveň A

I. České středohoří, domov, rodina

Josef Kopta se narodil v Libochovicích, v rodině Václava Kopty. V rodném městě prožil dětství a mládí, později žil v Praze, ale do Českého středohoří se stále vracel. Jako voják rakousko-uherské armády a později legionář se dostal na Ukrajinu a do Ruska, které prošel až na Dálný východ, do Vladivostoku. Navštívil také Japonsko.

a) Rodina, rodné Libochovice

Závod založen r. 1891.

Václav Kopta v Libochovicích
doporučuje přízni ct. obecnstva města a okolí svůj
závod krejčovský.
Přesná obsluha. Levné ceny.
Stálý výběr modních látek všech druhů.
Školní a pracovní obleky velmi levné.

Zdroj: Blogger Libochovičák. In: *Libochovické listy*. 10. 12. 2013. Dostupné na:
<http://www.libochovice.blogspot.de/2013/12/osobnosti-libochovic-kopta-josef.html>. [19. 11. 2014].

- *Jak se jmenoval majitel obchodu a čím byl?*
- *Co vyráběl? Napiš sloveso, které tuto činnost popisuje.*
- *Za jaké ceny nabízel závod své zboží? Vyjádři opačný význam.*
- *Jak dlouho už fungoval závod, když se narodil majitelův syn Josef?*

Václav Kopta byl krejčím.

Majitel obchodu šil oděvy, v dokumentu jsou konkrétně jmenovány školní a pracovní obleky.

Zboží nabízel za levné (nízké) ceny, opakem je drahé zboží, za vysoké ceny.

Závod byl založen roku 1891 a Josef Kopta se narodil v roce 1894, tedy o tři roky později.

Práce s internetem

- *Najdi na internetu informace o Libochovicích. Čím je město zajímavé?*
- *V Libochovicích se narodila ještě jedna další významná osobnost. Zjisti, o koho se jedná a čím se tento člověk vyznamenal. Kde se můžeme s jeho jménem setkat dnes?*

Nejznámější památkou v Libochovicích je zámek. Pozornost si zaslouží i židovský hřbitov.

Významným rodákem z Libochovic byl Jan Evangelista Purkyně, český fyziolog, anatom a biolog. S jeho jménem se dnes můžeme setkat v názvu Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem.

Pro rozšíření znalosti Koptova díla lze s žáky přečíst následující text z knihy *Kratochvilné děje z naší vlasti*. Je další ukázkou toho, že Josef Kopta ve své tvorbě nezapomínal ani na rodné místo, rodný kraj. Text není uveden v pracovních listech pro žáky.

Toto město, ležící na levém břehu řeky Ohře, dostalo své jméno od Lubochů, jejichž rod vzešel z kmene Ljubochovanů pradávnné paměti. Jsou ovšem i prostoduché výklady místních kronikářů, že Libochovice byly nazvány podle slov „libě si hovíce“ či „libě chodíce“. Město bývalo sídlem pánů Hronoviců znaku ostrve, kteří si později říkali Zajícové z Valdeku, po případě z Hazmburka. Zbyněk z Hazmburka byl dobrým rytířem, zato však špatně proslul jako pražský arcibiskup. Kronikář o něm píše, „že roku 1410 dne 16. července z náboženské horlivosti mnoho českých kněh spáliti kázal (byly to spisy Husovy a jeho stoupenců), čímž mnoho nepřátel si způsobil (...)“. Od roku 1558 patřily Libochovice rodu Lobkoviců, z nichž Jiří z Lobkovic tu prožil dny své největší slávy.

(...) Za všech tahů cizích vojsk do Čech, ať ze severu nebo ze západu, ať cestou na Prahu nebo za ústupu od Prahy, užilo město kratších i delších návštěv. Leželi tu Francouzi i Rusové, nejčastěji pak vojska pruská, jejichž královský velitel Bedřich v létě roku 1744 měl svůj stan mezi Žabovřeskami a Chotěšovem.

Zdroj: Kopta Josef. *Kratochvilné děje z naší vlasti*. Praha: Melantrich, 1978, s. 48 a 49. (Vydali Pavel Kopta a Petr Kopta.)

b) České středohoří, domov

75. Hazmburk u Libochovic, 1952. 26 × 110 cm. Lavírované barevné tuše

Zdroj: Berka Čestmír. *Emil Filla. Krajina Českého středohoří*. Praha: SNKLU, 1964, s. 101.

- *Co obraz znázorňuje? Kdo je jeho autorem?*

Jedná se o krajinu Českého středohoří, konkrétně o pohled na čedičový vrch, na kterém se nachází zřícenina středověkého hradu Hazmburk. Autorem je malíř – též legionář – Emil Filla. O Emilu Fillovi se lze více dočíst například ve výukových materiálech projektu „Výtvarníci v československých legiích“; pro inspiraci uvádíme odkaz na Fillaův životopis:

<http://csbh.cz/sites/default/files/Emil%20Filla%20medailonek%20ucitele.pdf>

1. Práce s ukázkami

Dobrodružná trilogie Modrý námořník obsahuje tři příběhy: Marnotratná pouť, Zlatá sopka a Věčný pramen. První díl se odehrává po roce 1905 a pojednává o dobrodružné plavbě žáka důstojnické školy Jaroslava Bogara na křižníku Tegetthof. Ve druhé knize se setkáváme s ruským inženýrem, který uteče do Číny a později žije ve Vladivostoku. Na konci třetí části (příběh mongolského lámy) znovu potkáváme Jaroslava Bogara, když se vrací domů do Českého středohoří. Tento kraj byl také domovem Josefa Kopty. Při psaní trilogie autor vycházel i ze svých vlastních zkušeností a zážitků z období působení v československých legiích.

Dokument 1

V Koptově díle najdeme daleký, širý svět, ale je v něm i rodný kraj (...) Středohoří, s dramatickými protiklady výšek a údolí, „krajina (...)“, jak ji v posledních letech života maloval a nazval Emil Filla. (...)

Zdroj: Šanda Jaroslav. Doslov: Kopta Josef. In: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 409 a 410.

- *O čem Josef Kopta psal?*
- *Odkud spisovatel pocházel a do kterých zemí se dostal? Pracuj i s medailonkem.*

V díle Josefa Kopty najdeme daleký, širý svět, ale i jeho rodný kraj. Kopta pocházel z Českého středohoří, dostal se do Ruska, na Dálný východ do Vladivostoku a konečně do Japonska.

Dokument 2

Sjezdili jsme již skoro celé Čechy a otec stále ještě věří, že (...) najdeme tu vysněnou krajinu.“ Našel ji u Středohoří, kde si zakoupil menší statek, a byl nadmíru spokojen (...). Vesnice Novosady ležela v utěšené rovině, která byla na východě a na severu přerušena modrým Středohořím, (...) na východě měl protějšek v (...) Řípu (...). Řeka (...) byla vzdálena od vesnice asi deset minut a cesta k ní vedla (...) štěpnicemi, které zásobovaly ovocem zejména Drážďany a Lipsko (...).“

Zdroj: Kopta Josef. *Modrý námořník*. Vydání 2. Praha: Československý spisovatel, 1971, s. 9.

- *Jak se jmenovala vesnice v ukázce, kde ležela a jak daleko od ní bylo k řece?*
- *Co rostlo ve štěpnicích, tj. v ovocných sadech?*
- *Nejprve najdi v textu a potom popiš vlastními slovy krajinu, v níž se vesnice nacházela.*
- *Které světové strany se v textu objevují? Dokážeš vyjmenovat zbývající?*

Vesnice se jmenovala Novosady a ležela u Českého středohoří, asi deset minut od řeky.

Ve štěpnicích rostlo ovoce. Žáci mohou vyjmenovat různé druhy ovoce, které se podle nich v daném kraji pěstovalo. Štěpnice je ovocný sad, v němž rostou takzvané štěpy. Štěp je ovocný strom vypěstovaný štěpováním (roubování nebo očkování stromů).

Zdroj: Filipec Josef a kol. autorů. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Vydání 2. opravené a doplněné. Praha: Academia 1994, s. 438 a 439. Heslo „štěp“.

Vesnice se nacházela v rovině, nedaleko byly České středohoří, vrch Říp a řeka.

V textu je vyjmenován východ a sever.

2. Práce s medailonkem Josefa Kopty a s mapou

- *Znovu si přečti medailonek Josefa Kopty, zaměř se na místa, která jsou spojena s jeho mládím.*
- *Potom najdi České středohoří na mapě České republiky. V kterých krajích se rozkládá?*
- *Najdi následující dominanty tohoto regionu, o nichž je zmínka v životopise, ale i v knihách Josefa Kopty:*

Milešovka

Mělník

Říp

Labe

Hazmburk

Ohře

Litoměřice

- *Vyjmenuj kraje České republiky a jejich krajská města.*

Žáci by se měli nejprve seznámit se životem Josefa Kopty, přečíst si, kde se narodil, kde prožil první léta svého života. Důležitá je práce s mapou. Možná bude některý z žáků i bez ní schopen určit polohu Českého středohoří. Postupně hledají vrchy Milešovku a Říp, zříceninu hradu Hazmburk. Dále města Litoměřice a Mělník, a konečně řeky Labe a Ohře. Z textů vyplývá, že se jedná o velice malebnou krajinu.

Nabízejí se i doplňující otázky: Co se nachází na Milešovce? – Meteorologická stanice; Co můžeme vidět v Mělníku? – Soutok Vltavy a Labe apod. Možnosti jsou neomezené, každý učitel určitě vymyslí další otázky a okruhy, které by mohl využít pro zpestření výuky.

Učitel upozorní žáky na skutečnost, že hora Říp se nachází v Ústeckém kraji. Žáci mohou informaci ověřit s pomocí mapy.

Úkol o krajích ČR můžeme pojmut formou soutěže mezi dvěma skupinami žáků.

Na mapě ČR žáci ukazují (alespoň přibližně) polohu krajů (celkem 14) a jejich krajská města.

3. Říp pod drobnohledem

Zdroj: Wikimedia Commons, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hora_Rip_01.jpg. [5. 12. 2014]. Upraveno.

Práce s internetem:

- *Jak se nazývá hornina Řípu?*
- *S vrchem Říp je spojována pověst o příchodu Čechů. Víš, kdo je jejím autorem?*

Říp je vulkanického původu. Tvoří ho převážně čedič – vyvřelá hornina, která vznikla sopečnou činností.

Verzi pověsti O praotci Čechovi, jejímž autorem je Alois Jirásek, bude asi znát většina žáků. Učitel může – dle vlastního uvážení – pověst přečíst spolu s žáky v rámci vyučování. V dalších hodinách lze téma prohloubit formou četby dalších pověstí, např.: *Dívčí válka*, *O Libuši*, *O Krokovi a jeho dcerách*, *O Přemyslovi*, *Libušina proroctví*

- *Z vrchu Říp pochází jeden ze základních kamenů Národního divadla.*

Zdroj: Wikimedia Commons, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha_Narodni_divadlo.jpg. [5. 12. 2014]. Upraveno.

- *Ve kterém městě můžeme tuto budovu najít?*
- *Jak se jmenuje řeka, která protéká hledaným městem?*

Nejdříve necháme žáky prohlédnout fotografii a zodpovědět otázky. Žákům jistě nebude činit potíže správně umístit Národní divadlo do Prahy a určit Vltavu jako řeku, která městem protéká. Potom můžeme vysvětlit historii vzniku a stavby Národního divadla, kterému se říká i Zlatá kaplička.

Základní kámen byl z Řípu dovezen v roce 1868 a nebyl to jediný základní kámen. Další kameny přišly do Prahy mj. z těchto míst: Radhošť, Louňovice, Žižkov, Blaník, Domažlice, Vyšehrad, Svatobor.

Raritou je kámen, který poslali o rok později krajané z amerického Chicaga. Ve městě žila silná krajanská komunita a ve 30. letech 20. století tam byl starostou český rodák Karel Čermák. Na jeho počest byla v Chicagu pojmenována ulice Cermak Road, v jejíž blízkosti se nachází česká škola T. G. Masaryk School.

II. Mateřský jazyk. Brána jazyků dokořán

Upozornění:

Na konci pracovních listů naleznete ukázkou – rozhlasový rozhovor s Josefem Koptou z roku 1937. Spisovatel vypráví mj. o vzniku románové trilogie *Třetí rota*, o svých zkušenostech z československých legií i o lidech, s nimiž se setkal.

Zřejmě nejvýznamnějším a nejznámějším dílem Josefa Kopty je trilogie Třetí rota (Třetí rota, Třetí rota na magistrále a Třetí rota doma).

Trilogie je typickým dílem takzvané legionářské literatury. Josef Kopta popisuje osudy legionářů v Rusku, jejich roli při vzniku Československa i návrat do vlasti.

Autor neměl ze svého života v legiích žádné poznámky ani deníky. Když začal v říjnu roku 1923 psát, vycházel tedy jen ze svých vzpomínek.

V první ukázce se seznámíme s jedním z legionářů, druhá ukázka představuje jednu situaci ze života legionářů.

Dokument 1

„Ty jsi Čech?“ zeptal se Rosenkrance. „Jsem zcela česky vychován, bratře poručíku. V Praze. Otec je žid, matka Američanka. (...)

(...) Kulturně jsem byl vychován více po česku. Až do šestnácti let jsem se pohyboval výhradně mezi pražskými Němci (...). Byl jsem něco jako ono pražské (...) češství a ještě s příměskem světoobčanství, které jsem zdědil po matce a několika zájezdy do Anglie a Ameriky ještě posílil.“ (...)

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 137 a 140.

- *Co se v ukázce dozvíš o rodičích Alana Rosenkrance?*
- *Které národy a země najdeš v ukázce?*
- *Kolik jazyků asi ovládal Alan Rosenkranc?*
- *Jak dlouho žil Rosenkranc mezi Němci a kde to bylo?*
- *Vyrůstáš ty osobně s více jazyky? Jak mluvíš doma, ve škole?*

Rosenkranc mluví o svých rodičích: otec je žid, matka Američanka.

V ukázce jsou vyjmenovány tyto národy – Češi, Američané, Němci. Ze zemí to jsou Anglie a Amerika (USA). Nepřímo se objevují i Čechy: je zmínka o Praze.

Rosenkranc je typicky židovské jméno. Alanův otec je německý žid, matka Američanka, žijí v českém prostředí – v Praze. Lze tedy předpokládat, že mladý muž hovořil německy, česky, anglicky a jidiš (jazyk židovského obyvatelstva zejména ve východní Evropě, jedná se o němčinu s hebrejskými a slovanskými prvky).

Alan Rosenkranc žil mezi Němci do svých šestnácti let, a sice v Praze.

Na poslední otázku budou žáci odpovídat různě, podle toho, kde žijí. Někteří budou jmenovat jen češtinu, žáci žijící v zahraničí udají zřejmě více jazyků.

Dokument 2

Jeřábek poslal Mizinu do města, aby obstaral rakev. Řekl mu: „objednáš rakev, ale Rusům musíš říci, že mají udělat hrob.“ Mizina tomu ovšem rozuměl jinak. Nevěděl, že se rusky řekne rakev grob, a tak se domníval, že má objednat zvlášť rakev a zvlášť hrob.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 168.

- *Které dva jazyky se objevují v ukázce? Najdi jedno slovo, které je v ukázce uvedeno ve dvou jazycích, a řekni, jestli u nich vidíš nějaký rozdíl nebo naopak podobnost.*
- *Vysvětli česká slova rakev a hrob.*

V ukázce se objevuje čeština a ruština, dva slovanské jazyky. Rozdíl je v hlásce na začátku slova: v ruštině „g“, v češtině „h“. Z ukázky vyplývá, že nejpodstatnější rozdíl je ve významu obou slov. Slovanské jazyky mají mnoho společných rysů, ale každý z nich je jedinečný a mnohdy může dojít k záměně slov, která sice stejně nebo podobně znějí, ale mají různé významy.

Může tak docházet i k úsměvným situacím (stejně jako v naší ukázce): např. polské slovo *sklep* není náš *sklep* na uchovávání brambor, ale *obchod*. *Zachod* neoznačuje *toaletu*, ale světovou stranu *západ*, apod.

III. Válka, bitva u Zborova, legie, vznik Československa

Josef Kopta narukoval do rakousko-uherské armády 28. října 1914. Přesně o čtyři roky později došlo k jedné z nejvýznamnějších událostí v dějinách českého národa – ke vzniku samostatného Československa.

Během války byl Josef Kopta v roce 1915 zajat, roku 1917 vstoupil do československých legií. S těmi absolvoval i takzvanou „sibiřskou anabázi“. Domů se vrátil v roce 1920. Během svého působení v československých legiích se Kopta zúčastnil i bitvy u Zborova, která se udála 2. července 1917.

V této fázi navrhujeme připomenout si se žáky průběh a význam bitvy u Zborova. K tomu lze použít například výukové materiály projektu „Výtvarníci v československých legiích“; pro inspiraci uvádíme odkaz na úvodní text o historii československých legií:

<http://www.csbh.cz/sites/default/files/Csl%20legie%2019414%20-201920%20historicky%20uvod.pdf>

[11. 12. 2014] nebo pracovní a metodický list o Františku Parolkovi, úroveň C, kapitola II:

<http://csbh.cz/sites/default/files/Frantisek%20Parolek%20metodika%20PL%20uroven%20C.pdf>

[11. 12. 2014].

Pak přečteme báseň. Záleží na učiteli, jakou metodu práce zvolí. Ještě před tím, než žáci začnou pracovat s vlastním textem, mohou vyjádřit své pocity, jak na ně báseň působí. Poznámka: pro žáky je báseň krácena, v metodickém listu ji pro učitele uvádíme celou.

Dokument 1: Stráž před Zborovem

*Z hlubiny zákopů křivolakých
vyplouvám tiše
jak hvězda
z oblaků.*

*Přede mnou
modravou tmou
nepřítel blouznivé oblouky píše,
za mnou jak dítě pokojně dýše
brigáda vojáků.*

*Tišina. Kovový klid.
Myšlenka žhavá jak víno
protéká tělem...*

*Zítra, až polnice zazní,
půjdeme mřít
za tebe, domovino,
s veselým čelem!*

*Rozkošný, závratný reji!
Spiklenců urputná tváří,
až uslyšíš opojné tralá!,
kdo pozná tě?*

*Myšlenky silné se rodí,
Opájejí...
Země semene zmaří,
by novému život dala
bohatě.*

*Tišina. Kovový klid.
Vše je tak jasné a prosté,
jak východu jihnoucí světla za námi....*

*Z dějinných hlubin jsme vzešli
staleté bolesti mstít,
a všecky nás zkoste!*

*Vstaneme noví a věční,
budeme jiskřivě kvést
jak nesmírná oblaka hvězd
nad dějinami.*

Zdroj: Kopta Josef. Stráž před Zborovem. In: *Československý legionář*. Praha: František Maisner, 29. 6. 1923, ročník V., číslo 26, s. 1.

- *V jaké části dne se odehrává děj básně?*
- *Kdo je hrdina básně, kde je a jaký má úkol?*
- *Co v té době dělají ostatní vojáci?*
- *Za co a proti komu bojovali vojáci v básni a kdo to byl? K odpovědi můžeš použít i internet.*
- *Jaký výsledek bitvy si voják představuje?*

Děj básně se odehrává v noci. Zavádí nás do zákopů, kde vojáci čekají na začátek bitvy.

Mluvčím básně je voják na stráž, který hlídá ležení před nepřítelem. Ostatní vojáci v té době spí.

Při odpovědi na otázku: „Proti komu bojovali“ mohou žáci použít informace z úvodní debaty o bitvě u Zborova, nebo si odpověď vyhledat na internetu. V básni se mluví o československých legionářích, kteří bojovali proti vojskům rakousko-uherské armády za nezávislost a za vznik samostatného Československa.

Pokud má voják strach, dobře ho skrývá. Je plný odhodlání a myšlenky na odplatu. Je mu zřejmě jasné, že bitva si vyžádá i mrtvé, ale říká „půjdeme mřít za tebe, domovino, s veselým čelem“. Voják věří ve vítězství.

Dokument 2: Třetí rota, úvod do vyprávění

Nemohu vám říci, na které trati ta vesnice ležela, poněvadž tudy železnice nevedla. Nemohu vám také říci, jak se jmenovala, poněvadž takových vesnic bylo mnoho a o všech by se mohlo vyprávět totéž.

(...) ukrajinská vesnice! Jedna jako druhá. (...)

Máme počátek roku sedmnáctého. Konec ledna.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 11.

- *V které zemi začíná vyprávění příběhů Třetí roty? Dozvíme se z textu konkrétní název vesnice?*
- *Co ve vesnici chybělo?*
- *Kdy se příběh odehrává – urči rok, měsíc a roční období.*

Vyprávění začíná někde na Ukrajině, ve vesnici, jejíž jméno si vypravěč nezapamatoval. Byla to vesnice jako každá jiná. Nevedla jí ani železnice.

Ukázka nás zavádí do zimních měsíců roku 1917.

Dokument 3: Třetí rota

Češi tu musí být každou chvíli. (...) To uvidíte vojáky! (...) Slavní hoši to jsou. (...) Bijí se společně s námi, chtějí svrhnout svého cara, který je Němec a Slovany by nejraději všechny uškrtil. Chtěl, aby stříleli do nás, ale oni přešli s puškami k nám! (...) Dej sem pušku, bratře, s tebou půjdu bok po boku německého cara porazit a pro Slovany svobodu vybojovat!

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 13.

- *Kdo a o kom v ukázce mluví?*
- *Co vysvětluje věta: „Chtěl, aby stříleli do nás, ale oni přešli s puškami k nám!“?*
- *Vojáci mají porazit „německého cara“. Je to správné označení?*

V ukázce vystupuje Rus nebo Ukrajinec. Může se jednat o obyvatele vesnice nebo o vojáka. Mluví o českých vojácích, kteří mají přijít. Reaguje nadšeně a líčí příchozí v superlativech. Češi jsou prý rychlejší než oni sami, ohnivější. Jsou to také Slované a jsou stateční a rozhodnutí svrhnout svého

vládce. Měli bojovat proti Rusům na straně Rakouska-Uherska na rozkaz svého panovníka, ale přeběhli na druhou stranu a stali se spojenci Ruska. Češi jsou odhodlaní vzepřít se, mají bojovného ducha.

Výraz car se používá pro ruského vládce, v Německu a Rakousku-Uhersku vládl císař.

Dokument 4: Hymna

Obecenstvo zůstávalo státi a vyčkávalo české hymny (...). Hoši ji zazpívali až nadmíru tesklivě. (...) plačtivá a melancholická Kde domov můj? byla (...) historickým dokumentem, vzpomínkou a (...) živým pojítkem mezi nimi a domovem.

Zdroj: Kopta Josef. *Třetí rota*. 18. vydání. Praha: ČIN, 1938, s. 208.

- *Na co čekalo obecenstvo a co při tom dělalo?*
- *Jak se jmenuje česká hymna a jak ji autor ukázky popisuje? Najdi v textu.*
- *Jsou vojáci daleko od domova? Myslíš, že se jim stýská? Najdi odpověď v textu.*

Obecenstvo čekalo na českou hymnu, během čekání stálo.

Situace se odehrává pravděpodobně před vznikem Československa: v ukázce se mluví o napsání nové hymny československé a o tom, že *Kde domov můj* je „historickým dokumentem“, tedy minulostí.

Česká hymna *Kde domov můj* je v textu popisována slovy *plačtivá a melancholická*. Zpívali ji legionáři, a to *nadmíru tesklivě*.

Hymna je symbolem státu, může vyvolat stesk po domově. Navíc je česká hymna pomalá a tklivá píseň, velmi dojemná a její text popisuje krásy české země. Z ukázky z díla Josefa Kopty víme, že vojákům, kteří pobývali v Rusku, tedy daleko od domova, připomínal text hymny rodnou vlast.“

Dokument 5: Čas loučení a návratu

Jak to bolí, nevýslovně bolí: my odjíždíme a osiří ty hroby, v jejichž klínu vyhaslé oči spí, (...) nemůže se ruka zvednout k poslednímu pozdravu na rozloučenou a jen ta jemná píseň větru, (...) nad (...) hřbitovem, šeptá nám v cestu: Jedťe, jedťe, bude vás ještě doma zapotřebí.

Zdroj: Kopta Josef. Dokumentace čs. legie v Rusku. In: *Československý denník*¹. Kyjev: Československá národní rada, 11. 5. 1920. Dostupnost: Fond Josef Kopta, Literární archiv Památníku národního písemnictví Praha.

- *Kdo jsou odjíždějící a s kým se loučí? Co při tom prožívají?*
- *Kdo říká vojákům, že mají jet? Říká to nahlas?*
- *Co a kde čeká na vojáky?*

---

¹ Slovo *denník* je zde psáno se zdvojenou souhláskou -nn-. Dříve se tak psala podstatná jména odvozená od přídavných jmen. V současné češtině se slovo *deník* píše s jedním -n-. Místo vydání se měnilo dle postupu legií na východ.

Vojáci se loučí se svými padlými kamarády. Jejich vztah byl často velice intenzivní, protože spolu prožívali dobré i zlé.

Vojáci slyší píseň větru, který slova šeptá, tzn. mluví velmi potichu. Může to být dáno smutnou situací i místem (na hřbitově se z úcty k mrtvým nemluví nahlas).

Vojáci, kteří se vrátili z války, si museli zvykat na každodenní život. Čekali na ně jejich blízcí. Bylo jich zapotřebí doma v rodinách, v práci, ve společnosti. Kromě toho se měli společně podílet na rozvoji samostatného státu.

Práce se zvukovou nahrávkou

- *Poslechni si rozhovor s Josefem Koptou z roku 1937:*
<http://rebel.radio.cz/mp3/podcast/cz/zarchivu/070617-josef-kopta-o-svych-knihach.mp3>. [5. 12. 2014].

Část 1:04–1:41

- *Tato část obsahuje informace ke vzniku Třetí roty. Jaký materiál měl Josef Kopta k dispozici, když začal psát první díl trilogie?*

Část 2:23–3:26

- *Co pro Josefa Koptu znamenalo působení v čs. legiích?*
- *S jakými lidmi se v legiích setkal?*

Část 3:27–4:15

- *Co říká Kopta o Češích v Rakousku-Uhersku? Co říká o legiích?*
- *Vymysli další otázky, které bys Josefu Koptovi položil ty.*

Na ukázce – záznamu části rozhovoru s Josefem Koptou – jsou zajímavé nejen informace o knihách a práci Josefa Kopty, ale i spisovatelův hlas, jazyk a v neposlední řadě i zvuková kvalita nahrávky, která dokládá její „pokročilý věk“.

Dále se můžeme společně zamyslet nad tím, jestli je čeština z roku 1937 identická s tou dnešní. Po poslechu záznamu pak žáci vyjmenují rozdíly, které postřehli.

Teprve potom přistoupíme k práci s informacemi z rozhovoru.

V první části ukázky popisuje Josef Kopta, jak vznikala *Třetí rota*. Neměl žádné poznámky, jeho jediným deníkem byl prožitek. Po návratu z války nejprve vše prožité vyprávěl a teprve potom začal psát.

V druhé části ukázky se dozvíme, že čs. legie představovaly pro Josefa Koptu největší zážitek, který ho ovlivnil v profesi i v soukromí. V legiích se seznámil s mnoha Čechy, Moravany a Slováky. Byli to lidé nejrůznějších charakterů, povolání a společenských vrstev.

Třetí část je věnována problematice lži a pravdy. Kopta vidí život lidí v Rakousku-Uhersku jako život ve lži, s dvojí tváří. Cesta do legií pro něj znamená cestu ze lži k pravdě.

IV. Shrnutí

Doplňovačka

Josef Kopta se narodil v **Libochovicích**.

V jeho díle se často setkáváme s rodným krajem, který se nazývá **České středohoří**.

Kopta vstoupil do čs. legií v roce **1917**. Ve stejném roce se odehrála i významná bitva u **Zborova**.

Románová trilogie ze života legionářů se jmenuje **Třetí rota (Třetí rota, Třetí rota na magistrále, Třetí rota doma)**.

S československými legiemi se Josef Kopta dostal daleko od domova, až do **Ruska** a na **Dálný východ**.

JOSEF KOPTA

////////////////////////////////////
© Spolek ČŠBH. Licence CC BY-NC-ND <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> Projekt byl podpořen Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci dotačního Programu na podporu činnosti nestátních neziskových organizací působících v oblasti předškolního, základního a středního vzdělávání v roce 2014.